

EL MONESTIR DE CAMPRODON I LA DESAMORTITZACIÓ DE 1820

† Lluís Batlle i Prats

La desamortització eclesiàstica de 1820 no és el primer intent de posar en circulació els béns arrels de les mans mortes després del procés multiseular d'amortització: anteriorment ja havien decidit de fer-ho Godoy l'any 1789, Josep I el 1809 i les Corts de Cadis el 1813. De tots aquests intents, el que va tenir més transcendència fou l'últim, que constituí el germen i l'origen de les desamortitzacions que havien d'ésser programades durant el període absolutista (lleis de 1815 i 1818) i, sobretot, durant el Trienni Constitucional.

Malgrat la poca atenció que hom hi ha prestat, la desamortització duta a terme entre 1820 i 1823 és tan important, que assentà les bases jurídiques d'altres futures, la seva experiència serví de punt de partença a les subsegüents i, en definitiva, va tenir per ella mateixa un pes específic molt notable. Realment fou la primera desamortització vuitcentista, en virtut de la qual fou venuda, en subhasta pública, una gran quantitat de béns eclesiàstics, a despit de l'oposició de la jerarquia i de la clerecia en general.

Aquests dos paràgrafs que ens fan com d'entrada a la nostra col·laboració, inicien també l'estudi que Joan Brines i Blasco ha dedicat no fa gaire, a la desamortització del trienni constitucional al País Valencià. ⁽¹⁾

La bibliografia que diu relació amb el tema és poca, sobre tot si la comparem amb la de la desamortització gran i definitiva de Mendizábal, però i precisament aquesta circumstància creiem que acreix l'interès del document que oferim, exhumat de l'Arxiu Diocesà, centrat en el monestir de Sant Pere de Camprodon i general en aquest període. Ja el 1915 el testimoni del canonge Barraquer és contundent: "*Ni en las historias, ni en los numerosísimos manuscritos de la Congregación benedictina, que llevo examinados, hallé noticias concretas y por menudo referentes al monasterio de Camprodón en el periodo que historio. Es de suponer que por razón del decreto de 25 de octubre de 1820 la comunidad quedaría muy pronto disuelta, y el monasterio en manos laicas sobre todo tratándose de Camprodon, pueblo muy decidido liberal.*"⁽²⁾ No cal dir que la bibliografia posterior no ha pas millorat el tema.

El dia 1 d'octubre de 1820 fou aprovada a les Corts el decret de supressió dels ordes monacals i la reducció dels convents d'altres regulars, decret que Ferran VII signà el dia 25 i fou publicat tot seguit.

El document, que transcrivim al final, no diu pas relació amb les finques ni amb les rendes, ni tampoc amb l'arxiu, del qual en una altra ocasió, vam donar a conèixer l'inventari, que es va fer el 16 de juny del 1840, de manament del Comissionat principal de la província.⁽³⁾ Ara i adés es tracta d'un petit inventari que de-

clara o especifica els “*ornamentos y alajas*” de l'església del monestir. Es tractava de donar compliment a l'article 29 de l'esmentat decret el contingut del qual diu així: “*Queda al arbitrio de los respectivos ordinarios disponer en favor de las parroquias pobres de su diócesis de los vasos sagrados, alhajas, ornamentos, imágenes, altares, organos, libros de coro y demás utensilios pertenecientes al culto.*”

La comunicació de Camprodon, de data 19 de novembre de 1821, quasi un any després de la publicació del decret, palesa d'antuvi que el fet de donar-hi compliment no es va portar amb massa pressa, ni per la jurisdicció eclesiàstica ni per la civil, si bé aquesta a través del Crèdit Públic, es va incautar tot seguit de les tres milers peces del conjunt: una custòdia, una veracreu i unes sacres, totes d'argent. La resta de l'inventari era de menys valor i servia quotidianament per al culte. El monestir tenia aleshores catorze capes pluvials, sis gremials, dotze casulles, vuit dalmàtiques i tot el que era menester per als acòlits, i els escolanets. La relació reflecteix que a l'església no hi mancava res, i, fins i tot s'esdevenia una certa solemnitat en la litúrgia, a la qual sens dubte hi contribuiria un petit orgue propietat del monestir de Ripoll, segurament per destrucció no superada del propi des del temps de la guerra dels francesos.

El bisbe es deia Juan Miguel Pérez González i ho va ser de 1819 a 1824; els episcopologis destaquen que ja tenia 74 anys quan va prendre possessió i que el seu pontificat va ser de molta sofrança per causa de les pertorbacions polítiques d'aquells anys. El seu vicari general el Dr. Manuel Costas, a qui s'adrecen Domingo Serradell i Francesc Aulí signants de la comunicació que comentem, seria l'encarregat de realitzar el comès de l'esmentat article 29, mentre que Serradell i Aulí els protagonistes per part del Municipi i del Crèdit Públic. Remarquem el procedir i la manera com són correctes i respectuoses, sense sectarisme, diríem que un cop dissolta la comunitat monàstica i de segur incautades finques i rendes, no hi havia cap inconvenient a mantenir l'església oberta -“*en donde con no poca comodidad se celebran cuatro o cinco misas diarias*”- i les funcions en honor de Sant Patllari, patró principal de la vila i comarca: “*por cuio motivo suplicamos rendidamente a V.S. que tenga la bondad de destinar y dejar a la misma iglesia los ornamentos y alhajas que estime necesarios para las insinuadas celebraciones y funciones.*” Possiblement aquesta comunicació plauria a l'Ordinari puix que no li portava preocupacions, deia ben clar que el culte proseguia i, fins i tot, deixa entreveure com si els monjos n'estessin encarregats.

L'inventari distingeix d'entre el que és relacionat, les que anomena “*preciosidades*”: “*El cuerpo de San Palladio custodiado dentro de una urna de plata dorada, y la cabeza del mismo Santo custodiada dentro de un busto tambien de plata dorada*”. Relíquies i reliquiaries, aquests obres notables d'orfebria del segle XV, que són avui preuat joiell de la parròquia.

Finalment direm que els relators anoten que no hi ha “*cuadernos*”, és a dir ni arxiu ni llibres, ni pintures, ni antiguitats, ni tampoc més or ni plata del que esmenta la llista, que els calzes són propietat dels monjos, i que els són necessaris per a la celebració de la santa missa.

Tots els objectes preciosos havien desaparegut o s'havien perdut “*en las invasiones de los franceses en las pasadas guerras.*” La de la Independència estava en el

record de tothom i l'anterior de 1793 l'havien viscuda les persones de més edat, i, possiblement una i altra, els mateixos Comissionats del Crèdit Públic, que tan exactament ho afirmaven.

El canonge i historiador C. Barraquer va publicar l'inventari de la plata que en la Visita canònica de maig de 1805 es va anotar com a propietat de l'església del monestir; ⁽⁴⁾ si aquesta llista la compaguem amb la nostra de 1821 veurem que hi manquen d'entre altres: dos pixides, una crissera, un mig cos de sant Pere, les imatges de sant Benet i sant Norbert; unes canadelles, tres palmàtories i una naveta, tot d'argent.

De les conseqüències de l'anterior de 1793, val el testimoni del P. Villanueva que visità la vila l'any 1806: *"Del destrozo que sufrió en la última guerra de 1793 no hay que decir. La resistencia que hizo este pueblo a los Franceses les irritó de tal manera que lo incendiaron por entero. De las doscientas casas poco más que tiene, hay todavía una gran parte de quemadas. En el monasterio perecieron los claustros con la abadia, puertas de la iglesia, librería, etc. Por fortuna habían puesto a salvo anticipadamente el archivo."*⁽⁵⁾

De revolucions i guerres l'Església n'ha sortit sempre enfortida per bé que disminuïda en els béns d'aquest món. El nostre document ho palesa altra vegada, i si més no té el mèrit de parlar-nos del monestir de Sant Pere de Camprodon en uns anys de la seva història de la qual fins ara res no en sabíem.

En cumplimiento de lo que nos previene con oficio del 24 octubre, que hemos recibido con algun retraso, acompañamos una lista exacta de los ornamentos y alajas de este suprimido Monasterio advirtiendole que las tres primeras y que van señaladas con esta al margen, estan ya en poder del Crédito Público quedando las demás a la disposición de ese M.I.S. Obispo, haciéndole presente al propio tiempo que la Iglesia del mismo queda abierta, en donde con no poca comodidad de los fieles, se celebran cuatro o cinco misas diarias y se hacen algunas funciones entre año en honor del glorioso San Palladio Patrón principal de la villa y comarca por cuio motivo suplicamos rendidamente a V.S. que tenga la bondad de destinar y dejar a la misma Iglesia los ornamentos y alajas que estime necesarios para las insinuadas celebraciones y funciones.

*Dios guarde a V.S. muchos años
Camprodón 19 noviembre de 1821*

Domingo Serradell. Francisco Aulí. (firmados y rubricados)

*Al M.I. Sr. D. Manuel Costas Vicario General y Oficial Gobernador de Gerona.
Provincia de Cataluña. Monasterio de Camprodon.*

Lista de los ornamentos y alajas del suprimido Monasterio de Camprodon arreglado al inventario tomado por la Comisión de Crédito Público.

- Una custodia de plata dorada.*
- Una VeraCruz de plata.*
- Un juego de sacras guarnecidas de plata.*
- Un copón de plata.*
- una cruz de hoja de lata.*
- ocho dalmáticas.*
- cuatro planetas.*
- catorse capas pluviales.*
- doce casullas.*
- seis gremiales.*
- dos Banderas de damasco.*
- dos Pendones idem.*
- una cubierta y demás bayetas para el túmulo.*
- tres cotas para monacillos.*
- seis albas para los acólitos.*
- seis albas grandes.*
- seis dalmáticas para acólitos.*
- cuatro roquetes.*
- cuatro idem para monacillos.*

*dos sobrepellices para monacillos.
Tapizarias de lana para el presbiterio.
Domascos para el crucero.
doce toalles para los altares.
una mitra, unas tunecillas, zapatos y medias de Pontifical.
Tres libros de coro, y un órgano pequeño que es del Monasterio de Ripoll.*

Preciosidades

El Cuerpo de San Palladio custodiado dentro de urna de plata dorada, y la cabeza del mismo Santo custodiada dentro de un busto tambien de plata dorada.

Nota 1ª - No hay cuadernos ni pinturas preciosas ni otras antigüedades.

Nota 2ª - No hay más plata ni oro que el expresado, por haberse perdido en las invasiones de los franceses en las pasadas guerras y los calices de que usan en el día los Señores Monges para la misa, son peculiares de ellos.

Camprodón 19 de noviembre de 1821.

Domingo Serradell - Francisco Aulí

Girona. Arxiu Diocesà. Monasteria. A. númº 174. Plec. 26

NOTES

- (1).- *Conseqüències socioeconòmiques de la desamortització de 1820-23 al País Valencià.* Origen del capitalismo. 4 Recerques. Editorial Ariel. Barcelona 1947, p, 225-47.
- (2).- C. Barraquer y Roviralta. *Los Religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX.* I (Barcelona 1915) 747.
- (3).- L. Batlle i Prats. *El Archivo del Monasterio de San Pedro de Camprodon.* "Hispania Sacra" 3(1950).
- (4).- *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX.* I(Barcelona 1906) 39.
- (5).- Villanueva. *Viaje Literario.* Tomo XV, pag. 109.